

БРАНИСЛАВ ОСТОЈИЋ (Никшић)

О СУПСТАНТИВНОЈ СЕМАНТИЧКО-
ТВОРБЕНОЈ СТРУКТУРИ
НЕКИХ ЦРНОГОРСКИХ ПЕЈОРАТИВА
(На материјалу из Збирки ријечи са црногорског
говорног подручја друге половине 19. вијека)

I

1. На српскохрватској језичкој територији књижевни језик се формира у другој половини 19. вијека. Продукт његове стандардизације оствариван је у овом времену постепено. Брзим темпом се, међутим, мијења лексички састав језика. Тај процес је текао спонтано, без планских или систематских захвата. Стварале су се нове ријечи и изрази за појмове за које није било израза у народном језику. Против прављења нових ријечи није био ни Вук Караџић. И он је ширио лексичке творбене границе. Био је за то да се нове ријечи стварају према изворним творбеним нормама народног језика.

Иновације у Црној Гори јављале су се најчешће у новим часописима и листовима. Мноштво нових ријечи и израза доносе *Зборници ријечи* са црногорског говорног подручја публиковани у црногорским часописима од 1871-1912. г.

2. Биљежење књижевне и дијалекатске лексике и семантике знатан су прилог богаћењу лексичког фонда у Вуковим Рјечницима. Ту су покушаји, углавном усмјерени у сљедећим правцима: а) Пправе се одређене исправке Вукових тумачења појединих ријечи, што значи, како аутори закључују, да у Вукову Рјечнику има ријечи које су погрешно истумачене (*брдун*, *џладиш*, *дурајџи*, *звек*, *кал*, итд.). б) Врши се допуна семантичких тумачења које је Вук дао. Наиме, добар дио ријечи, које су поређене са значењима ријечи у крају одакле их је Вук за-

биљежио, није добио своје потпуно објашњење (*навака, кркало, мучница, сједник, њекун* итд.). в) Неким ријечима дају се сасвим нова значења (*џемељ, муханай, њреходница, ћић, чурук* итд.). г) И најзад, као што рекосмо, забиљежен је позамашан број нових ријечи, непознатих Вукову Рјечнику.

3. У тим допунама Вукову Рјечнику посебно мјесто заузимају ријечи са пејоративним значењима. Ту су пејоративне стилско-изражајне и лексичке особености црногорских говора добиле сјајну потврду.

4. Процес богаћења лексике сопственим системским средствима језика у Црној Гори у поствуковском периоду узео је великог маха. Путем творбе настају нове лексичке јединице чиме се знатно увећава лексички фонд језика. Велики је број ријечи с наставцима: *-ов, -уша, -уља, -ак* и нултим суфиксом у пејоративном значењу (*оџуљов, одрџов, ожуљов, оџучов, рилов, звиздов; одрџуша, оџијуша, њревијуша; џожмуља, одрџуља; оџучница; оџучњак; џожмо, звизда; мађуијуница, маждрџац* итд.).

Иначе, именски деривати с наведеним формантима изразито су продуктивни у пејоративном значењу у староцрногорским и црногорским говорима уопште.¹ Ниједан од, у *Збиркама* регистрованих деривата, није забиљежен у Вукову Рјечнику. Само ријечи: *рилов, оџучњак* и *џревијуша* забиљжене су у Рјечнику ЈАЗУ, а ријечи: *оџуљов* и *џревијуша* семантички су дефинисане синонимима: *зеленаш* и *каџиџерка* у Речнику синонима Миодрага Лалевића.

5. Нећемо овдје и овом приликом коментарисати творбу ријечи у *Збиркама ријечи* са црногорског говорног подручја. Ограничићемо се на оно што смо у наслову нашега рада истакли. И ту ћемо правити одређена ограничења. Наша испитивања нијесу етимолошког већ, прије свега, семантичког карактера. Међутим, немогуће је посматрати семантичку творбу одвојено од морфолошке јер се преко творбених морфема тражи и семантичка вриједност изведенице.

У вези са нашим основним питањем намећу се и неколика споредна које такође не можемо заобићи, а у вези са свим и одређена теоријска питања на која ћемо такође морати одговорити.

Једно од питања је и то да ли су пејоративи као именице субјективне оцјене двореферентне или једнореферентне ријечи. Постоје два опречна мишљења: а) једни се опредјељују за једнореферентност и разликују их од осталих деривата као двореферентних,² б) други и за двореферентност.³

¹ М. Пешикан, *Староцрногорски, средњокаџунски и љешански џовори*. - СДЗБ XV, 136.

² Даринка Гортан-Премк, *Полисесија и организација лексичкоџ сисџема у српском језику*. - Београд 1997, 126-132.

³ М. Стевановић, *Синџаксички однос делова изведених именица*. - Ивџићев зборник, Загреб 1963, 338.

Наше је мишљење да се не може у овом случају говорити о апсолутној разлици између именица субјективне оцјене и осталих именица; поред једнореферентних ријечи: а) моционих именица и б) неких именица субјективне оцјене, постоје и именице субјективне оцјене као двореферентне ријечи. Управо, знатан број наших примјера са пејоративном семантичком вриједношћу су двореферентне ријечи па се, дакле, може говорити - како и проф. М. Стевановић закључује: "само о томе да су прве најчешће једног, а све остале претежно другог типа."⁴

II

6. Ако бисмо жељели да у краћим цртама слободније сведемо садашње резултате који се дају у нашим граматикама, приручницима и уопште у научно-стручној литератури, па затим и у лексиконима у вези са дериватима на: *-ов*, *-уша*, *-уља*, онда би то изгледало овако:

А. Белић у својој књизи *Савремени српскохрватски књижевни језик II део: Наука о грађењу речи*, Београд 1949. г. говори о овим дериватима. Тамо се говори, на примјер, о суфиксу *-ов* као врло распрострањеном у творбеном процесу" иако је туђе поријекла (мађарско о, употребљава се у мађарском као партиципски наставак). Наставак *-ов* (*ардов*) мађ. *horda*), ашов (м. *ашо*), лопов (м. *loró*) и сл. Исп. после и у нашим речима: *нијиков*, *йразнов* и сл; таквог је порекла и у *зељов*, *кудров*, *шаров*, и сл. (исп. туђе *самсов* - мађ. *йас*).⁵

И за именице са наставком *-уша* каже се да их "има знатно више од именица са *-уш* (*зоведаруша*, *алайуша*, *мркуша*, *блебейуша*, *йорокуша* и сл.) и са примјесом презирне нијансе."⁶

О именицама са наставком *-уља* говори такође као о именицама "махом туђе поријекла – *бакуља*, и као о ријечима изведеним од именица (*власуља-влас*) и глагола (*џрандов*), а поред именована животиња, махом крава (*красуља*) граде се и ријечи са "лаким презирним значењем (*џрдуља*, *махнийуља*)."⁷

Проф. М. Стевановић у својој књизи *Савремени српскохрватски језик* доста опширно говори о овим дериватима. За наставак *-ов* изме-

⁴ М. Стевановић, *Синтаксички однос делова изведених именица*. - Ившићев зборник, Загреб 1963, 335-339.

⁵ А. Белић, *Савремени српскохрватски језик II део: Наука о грађењу речи*. - Београд 1949, 147.

⁶ А. Белић, *Савремени српскохрватски књижевни језик II део: Наука о грађењу речи*. - Београд 1949, 147.

⁷ А. Белић, *Савремени српскохрватски књижевни језик II део: Наука о грађењу речи*. - Београд 1949, 94.

ђу осталог каже: "Наставак *-ов* срећемо у именица као што су *ашов* и *лојов* које су мађарског поријекла. А јављају се и у домаћих именица м. р. с општим придјевским или замјеничким дијелом у основи у: *џадов*, *џрдов*, *џлибов*, *јадов*, *лажов*, *лудов*, *ниџиков*, *џразнов*. Ове именице означавају носиоца, обично негативних особина које се дотичном појму приписује придјевом (односно) замјеницом у основи.⁸

За именице с наставком *-уша* које се изводе од именице, придјева и глагола каже да означавају различите предметне појаве. Посебно истиче именице изведене од глаголског општег дијела типа: *блебейуша*, *џорокуша*, *брбљуша*... и "у свих ових именица - понекад и у оних што су изведене од именица *-џуркуша* (великотурчин) осјећа се погрдна нијанса.⁹

Говорећи о именицама с продуктивним наставком *-уља* којим се изводе именица женског рода, посебно истиче да се "овим наставком изводе и именице што означавају женске особе с особиним, обично негативним, коју казује основни придјев, као у примјерима: *џрдуља*, *џлибуља*, - дакако са погрдним значењима које ваља истаћи, овдје није носилац наставак већ више општи дио.¹⁰

Врло се кратко о именицама са суфиксима *-уља* и *-уша* говори у *Приручној џрамаџици хрвајскоџ књижевноџ језика*. Тамо се, наиме, уз именице са суфиксом *-ица*, као врло продуктивном наставку, констатује се да су остали суфикси, а међу њима и суфикс *-уља* (*махниџуља*) и *-уша* (*блебейуша*) углавном стилски обиљежени,¹¹ док се о суфиксу *-ов* уопште и не говори...

Нешто више је, бар о наставцима *-ов* и *-уша*, рекао С. Бабић у књизи: *Творба ријечи у хрвајском књижевном језику*. За суфикс *-ов* каже да се употребљава за творбу "више отпридјевљених изведеница које означавају псе: *бјелов*, *џаров*... У творби именица које означавају човјека долазе различите основе, а изведенице су стилски снажно обиљежене: *блезџов*, *брбљов*, *лажов*.¹²

И за именице са суфиксом *-уша* каже Бабић да се изводе од именица, придјева и глагола с различитим значењима, али већином стилски обиљежених, поготову у новијим твореницама. "Оне су у творби од глагола с погрдним значењем: *блебейуша*, *клејейуша*, *џојркуша*..."

⁸ М. Стевановић, *Савремени срџскохрвајски књижевни језик I*. - Београд, 1964 478.

⁹ М. Стевановић, *Савремени срџскохрвајски књижевни језик I*. - Београд 1964, 565.

¹⁰ М. Стевановић, *Савремени срџскохрвајски књижевни језик I*. - Београд 1964, 518.

¹¹ Е. Барић и др. *Приручна џрамаџика хрвајскоџа књижевноџ језика*. - Загреб 1986, 247.

¹² С. Бабић, *Творба ријечи у хрвајском књижевном језику*. - Загреб 1986, 318.

У свим овдје поменути, а и у непоменути уџбеницима и приручницима суфикс *-ов* је оквалификован као суфикс мађарског поријекла.

И о именицама с формантом *-уља* говори се такође као о именицама махом туђег поријекла. Овим наставком изводе се именице што означавају женске особе с особинама обично негативним коју казује основни придјев, именица или глагол.

Од именица, придјева и глагола изводе се деривати с наставком *-уша* с различитим значењима. Они су у творби од глагола с погрдним значењима (*блебейуша*), а погрдна нијанса се осјећа и код деривата с именицама у основи (*йуркуша* – великотурчин).

III

7. Иако нам је, као што рекосмо, основни задатак да продремо у структуру значења оваквих ријечи и утврдимо однос који постоји између основне ријечи и изведенице - да реконструиремо семантичку структуру ријечи, помјереност њихових значења, односно метафоричко и метонимијско помјерање као најчешће творачко средство за развој семантике ријечи; преносна значења њихова која су у односу на основна стилски обојена, стилистичку употребу њихову и сл. - ипак због специфичности које има, прије свега, суфикс *-ов* у црногорским пејоративима, а и поштујући свога професора Р. Бошковића и ове дане њему посвећене, рећи ћу нешто у вези са поријеклом овог суфикса у тим дериватима.

У свим граматикама и приручницима српскохрватскога језика па и студијама гдје се помиње овај суфикс, увијек се квалификује као суфикс страног - мађарског поријекла. Квалификација да је апелативно *-ов* у свим категоријама и дијалектима мађарског поријекла потиче још од Миклошића.

8. Питање постанка црногорских пејоратива на *-ов* ријешено је проф. Радосав Бошковић.¹³ Он је, како рече, поставио питање "постанка само једне уске и покрајинске категорије именичких образовања на *-ов*, а не постанак суфикса *-ов* уопште."

Неће бити, сматра проф. Р. Бошковић, да је према пејоративу *јудо* направљена множина *јудови*, а према њој и једнина *јудов*, како то оштроумно тумачи М. Пешикан, мада, како он наглашава, Пешикану припада несумњива заслуга што је ставио под знак питања мишљење да је "именичко *-ов* у свим категоријама и дијалектима мађарског поријекла." Заиста је, како проф. Бошковић истиче, немогуће "да један

¹³ Р. Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*. - ЦАНУ, Титоград 1978, 390-391.

падежни наставак може тако лако постати суфикс и то експресивно обојен суфикс. Против наведеног објашњења је и хронологија образовања типа: *jādd̄: jād̄đv*. Наиме, *jādd̄* је граматички хипокористик од *jād̄đv* (или *jād̄đња*) и могло је бити образовано према томе: тек после своје основне ријечи."

Постанак суфикса *-ов* и његова употреба у пејоративним ријечима резултат је "преношења суфикса из сфере личних имена - хипокористике у област апелатива." Наиме, с некадашњих црногорских хипокористика *Милов*, *Дра̄џов*, *Ра̄дов*, *Лимо* - формант *-ов* је пренијет на апелативе, па се помоћу њих "почели да се граде - више од придјева него од именица - пејоративи типа *īrāznov* (*īразан*), *bāzdov* (*базд*). У питању је семантиолошки преображај хипокористичког суфикса из категорије *nomina propria* у пејоративни суфикс у категорију апелатива. Управо, проф. Р. Бошковић доказује да је такав преображај обичан у свим словенским језицима.

Тезу о овдје наведеном поступку суфикса *-ов* код апелатива потврђују "црногорске лексичке импровизације типа: *ј̄адоје*, *ц̄р̄ноје*, *м̄р̄чоје*, *б̄аздоје* - направљене за *Ра̄доје* и према *Ра̄доје* - не разликују се - у принципу - од сталних изведеница *џ̄р̄дов*, *ј̄адов*: *Мило*."

IV

9. Према томе која је категорија ријечи у творбеној основи и шта лексема од свог семантичког садржаја уноси у деривациони процес, пејоративе из нашег материјала групишемо у двије семантичке групе (типа): (1) творбени модел са глаголом у творбеној основи и (2) творбени модел са именицом у творбеној основи.

Свим овим дериватима заједнички је придјевски карактер значења без обзира на то што су изведени од именице и глагола, а не од придјева и преко придјева. Сви они као да су са истом осномом, а у семантичком погледу повезани су са појмом који чини подлогу у основи и семантички се идентификују по формули *онај који радо*, *чес̄ио + љагол*, који је у међусобном творбеном односу - *врши љуљење*, *дерање*, *жуљење* и садржи суфикс *-ов* са информацијом лица мушког рода, а суфикси *-уша* и *-уља* са информацијом женског рода.

У свим њима као ријечима субјективне оцјене, па и у оним моционим, семантички садржај готово је исти са садржајем ријечи која им је у творбеној основи што значи да се јављају "са цјелокупним семантичким садржајем у својој основној семантичкој реализацији", - са архисемом у свим семима.¹⁴

¹⁴ Даринка Гортан-Премк, *Полисимија и ор̄ганизација лексичко̄ сис̄тема у ср̄пском језику*. - Институт за српски језик САНУ, Београд 1997, 130.

10. Именице које значе мушку особу као носиоца какве особине са пејоративним значењем изведене су суфиксом *-ов*; именице које значе женску особу са истим таквим значењем мотивисане су именицама које значе мушку особу и изведене су суфиксом *-уља* (*йожмуља*) или су пак мотивисане независно од именица мушког рода и изведене су суфиксом *-уша* (*оѿијуша*).

У механизму суфиксалне творбе пејоратива јављају се и двородне изведенице или изведенице са комбинованим родом. Наиме, исте изведенице означавају и мушке и женске особе с негативним особинама. Такав је, на примјер, пејоратив *мађуѿница* са значењем неваљали чо-вјек или жена.

V

11. Све пејоративне изведенице у *Збиркама ријечи* са црногорског говорног подручја са формантима: *-ов*, *-уша*, *-уља* и *-ак* мотивисане су глаголом и именицом у основи, што значи да постоји семантичка веза између деривата и ријечи у његовој основи, мада понекад није сасвим извјесно да ли у општем дијелу имамо окрњену глаголску основу или окрњену основу трпног придјева.

Откривањем те везе, у конкретном случају везе између *оѿулиѿи* и *оѿуљов*, *одријеѿи* и *одриѿов*, *ожулиѿи* и *ожуљов*, *ѿревиѿи* и *ѿревијуша*, *оѿиѿи* и *оѿијуша*, *звизда* и *звиздов*, *рила* и *рилов* и тд. продире се у структурно значење изведенице и утврђује семантичка веза између деривата и ријечи која је мотивише.

Морфолошка структура њихова је: *ѿлаѿолска основа + -ов* и *именичка основа + -ов* са значењем мушког рода; *ѿлаѿол + -уша*, *ѿлаѿолска основа + -уља* са значењем женског рода. Њима одговарају семантичке формуле: *човјек (жена) који + Гл + деѿи* и *човјек (жена) који + Гл*.¹⁵

12. Формуле су међусобно сличне. У првом случају *Гл* значи да изведеница постаје од глагола и да је то једини индикатор семантичке структуре деривата. У формули са именичком осномом дају се контуре евентуалног значења изведенице. Управо, на основу лексичког значења именице у њеној основи и могућности њеног смисаоног повезивања са лицем преко глагола, можемо сасвим прецизно знати шта изведеница значи.

¹⁵ Марија Анчић - Обрадовић, *Семантичка и морфолошка сѿрукѿура именица које значе лица изведених ѿмођу суфикса - ар*. - Радови IV Ф.Ф. у Сарајеву 1996-1967, 207-228; *Изведене именице и укључивање значења или семантичка кондензација*. - Радови Ф. Ф. у Сарајеву 1968/69, 241-254.

13. Експресивно обојен суфикс *-ов* са придјевском мотивацијом у основи у српском језику именује *йсе*. Наглашено пејоративно значење имају фигуративно употребљене ријечи *йас* и сва њихова имена. У више префиксално-суфиксалних и суфиксалних изведеница у нашем материјалу овај формант мотивисан је глаголом у основи. У глаголе сложене с префиксом *-о* мотивисаност уноси префикс *-о* тако да се њихово значење своди на потпуно обухватање објекта, предмета у вези са којим се врши глаголска радња у основи. Са изразито негативном конотацијом су и деривати са суфиксом *-ов* и именицама у основи. У оба случаја изведенице означавају човјека и стилски су снажно обојене.

Ову стилску обојеност, дакле, не изражава творбени формант него општи дио деривата. Наравно, у споју са творбеним формантом *-ов*.

Изведенице са формантом *-ов* какве су: *оџулов*, *одришов*, *ожулов* припадају истом творбеном типу што показује заједнички формант и истовјетно значење, али на другој страни посебности у њиховој основи смисаоно их диференцира. Ријечи: *оџулов*, *одришов* и *ожулов* су свакако погрдне, увредљиве када се њима означава човјек, на примјер, покварен или неваљао човјек, како су семантички и идентификоване у *Збиркама ријечи*; оне, управо, значе човјека који *џули*, *дере*, *жуљи* друге људе... Према томе општи дио, који садржи оно што значи основа ријечи *оџулиши*, *одријеиши*, *ожулиши* овдје су детерминативи, а завршни дио, оно што се ту осјећа формантом одговарају ријечи које су носиоци те особине, управо носиоци предикативности.

Овдје, дакле, у општем дијелу имамо детерминатив, један референт, а формант је ознака предметности (други референт) тј. управног дијела изведене ријечи, исто онако као у ријечима типа *ковач* и већине изведених именица чију двореферентност нико не спори.

Суфикс *-ов*, као формант са одређеним семантичко-творбеним значењем уз конкретизовану основу у наведеним примјерима сигнализира не само постојање управне ријечи већ и пејоративно значење које је у морфолошкој структури изведенице изражено основом за творбу, а оно се, дакле, налази у семантичком садржају изведенице.

14. Семантичку вриједност именица мотивисаних глаголом, као у претходним примјерима, доста је једноставно идентификовати без обзира на суфикс, за разлику, од, на примјер, семантичког идентитета деривата са пејоративним значењем и именицом у његовој основи (*рилов*, *звиздов*).

Морфолошка структура код пејоратива са именичком основом које значе човјека не дозвољава да тако једноставно дефинишемо ни његово реално лексичко значење. Управо, код пејоратива *рилов* у основи је именица *рило*, од коријена *ри-* као у глагола *риши*, чија је семантичка идентификација *-ушиа* у погрдном значењу, а уствари се односи на *йродужена живоишињска ушиа*, *нос*, *џубицу* - *њушку*. Пренесено на човјека преко форманта *-ов* као форманта предметности дериват зна-

чи - *човјека који једе као свиња* (рије губицом) или - *као слон* (дугом рилом прихвата храну).¹⁶

Код деривата *звиздов* у основи је именица *звизда* од коријена *звиз* - као код глагола *звизнуџи*, чија је једна од семантичких идентификација у данашњим црногорским говорима - *џолудјеџи*. У Збиркама ријечи *звизда* је лексикографски дефинисана синонимима *маниџура* и *луда*, а *звиздов* је семантички идентификована синонимима *маниџов* и *лудак*.

15. У творби пејоратива који значе женску особу мотивисану независно од именица мушког рода карактеристични су суфикси *-уша* и *-уља*.

Општепознато је да се суфиксом *-уша* изводе именице од именица, придјева и глагола с различитим значењима "али већином стилски обиљеженим"¹⁷ поготову у изведеницама са пејоративним значењима од глагола, какви су, на примјер, пејоративи: *џревијуша*, *оџијуша* и *одрџуша* из Збирке ријечи са црногорског говорног подручја.

У основи пејоратива *оџијуша* је глагол *оџиџи се* са значењем *уџри-сти*, *ујестџи* (*о џуји*) или како стоји у Вука - *оџила ѓа змија* тј. *ујела ѓа змија*. Па и глагол *џиџи* употребљава се у значењу *џрисџи* (*о џујама*), како стоји у народној пјесми, *као да су вас змије џиле*.¹⁸ У црногорским говорима сви гмизавци имају негативну конотацију, *змије* посебно, па свако испијање крви асоцира на *змије*, што значи да семантичка дефиниција пејоратива *оџијуша* - као *џодмукла жена* није и њена општа и једина семантичка дефиниција. У неким црногорским говорима *оџијуша* значи име једне животињице која као комарац насрће на човјека и пије му крв.

У другом случају *џревијуша*, гдје је такође у основи глагол, ријеч је о жени која се, како се то по правилу у негативној конотацији у црногорским говорима обично каже за жену која се много *џревија* и *џремудрује* и хоће свакоме да се допадне.¹⁹

Изричито погрдан, пејоративан квалификатив има и дериват *одрџуша* чија се семантичка вриједност једначи са исто таквим пејоративом мушког рода и суфиксом *-ов* (*одрџов*).

16. Код пејоратива у Збиркама ријечи срећамо и ово: с морфолошке стране изведеница се може раставити на своје компоненте - основу и суфикс, те је по своме облику мотивисана, али се њено лексичко значење не да смисаоно уврстити у формулу за семантичку структуру. Таква је, на примјер, именица која се врло лако може раставити на морфеме *џожмо+уља* односно *џожмуља*. Њеној творбеној структури:

¹⁶ РЈАЗУ књ. XIV, стр. 21.

¹⁷ Божо Ђорић, *Моциони суфикси у српскохрватском језику*. Београд 1982.

¹⁸ РЈАЗУ књ. X, стр. 60.

¹⁹ РЈАЗУ књ. XI стр. 793.

именица + -уља одговара формула за семантичку структуру; жена која + Гй. То је модел за творбу који укључује у себе формулу морфолошко-семантичке структуре.

Овдје се, највјероватније, ради о семантичкој структури за именичке основе гдје се уврштавањем вриједности за Гй добија атрибутивна реченица употребљена у преносном значењу. Наиме, *йожмуља јесѿе неваљала жена, жена која је йожмирејасѿа*. Управо, формант -уља са својим дериватима пејоративног је карактера.²⁰ Њиме се од именица изводе именице које означавају женска лица с особином, обично негативном, коју казује основна именица, дакако, с погрдним значењем чији носилац, ваља истаћи, ни овдје није формант већ више општи дио.

17. У неким пејоративима творбени знак је одсутан, не види се никакав формант, али се доводе у творбену везу с другим ријечима. Ријеч је о безсуфиксалним изведеницама, односно боље рећи изведеницама као образовањима помоћу *нулѿиоѿ суфикса*, то су само с обзиром на семантику, мада су и оне рашчлањиве из аспекта творбене морфологије и могу се анализирати по формули: онај који се идентификује са основом деривата, односно подлогом у основи који мотивишу све изведенице... и садрже *нулѿи суфикс* са информацијом "лице мушког)средњег рода."

У нашем материјалу то су изведенице типа *йожмо* (*йожмуља*) исто као што је суфикс -уља са информацијом за женски род у пејоративној ријечи *йожмуља* или *звизда* (од *звизнуѿи*), исто као што је суфикс -ов са информацијом за мушки род у ријечи пејоративног значења *звиздов*.

18. Да закључимо.

а) Деривати са формантом -ов (*одрѿиов, звиздов*) јављају се у лексичким збиркама са црногорског говорног подручја са женским корелативом на -уша (*одрѿиуша*) или са корелативом на *нулѿи суфикс* (*звизда*). Већина деривата на -ов нема фемининског корелатива нити су могли настати наслањањем једног корелатива на други (*ожуљов, рилов*).

б) Деривати на -уша и -уља су такође са или без мушког корелатива. *Пожмуља* има мушки корелатив са *нулѿим суфиксом* (*йожмо*), док је самостална употреба форманта -уша реализована у примјеру *оѿијуша* у којему не постоји ни семантичка веза са одређеним мушким називом мада није искључено да и суфикс -уша може дати деривату такву значењску нијансу, док суфикс -ов обично и даје.

²⁰ Божо Ђорић, *Моциони суфикси у српскохрватском језику*. - Београд 1982, 153.

в) У питању су, дакле, изведенице мотивисане именицама и глаголима који су често и сами стилски обојени, па ту своју значењску нијансу преносе и на деривате.

г) Сви ови деривати имају посебну, изузетно погрдну значењску нијансу која најчешће долази од погрдна значења основе која је обично глаголског или именичког поријекла.

д) Понекад није сасвим извјесно да ли у општем дијелу имамо окрњен *йрїни ѓлаѓолски йридјев* или *ѓлаѓол* са супституисаним основинским сугласником, односно именицу или глагол са интерфиксацијом -л- па је питање да ли су изведени деривати од глагола или од придјева и преко глагола (*ожуљов*), односно од глагола и преко именице (*рилов*).

ђ) Сва ова лексика је, дакле, мотивисана, стилски обојена и често експресивна. Заједнички им је придјевски карактер значења иако нијесу изведене од придјева и преко придјева. У питању су *nomina attributiva*. Користи језички потенцијал и обрасце грађења ријечи с управним чланом у суфиксу. Помјерена значења, као често творачко средство за развој семантике ријечи, сасвим обична у њима, широко су распрострањена у Збиркама ријечи са црногорског говорног подручја у другој половини 19. вијека и врло су фреквентна и данас у црногорским говорима.

Branislav Ostojić

ON SUBSTANTIVE SEMANTIC-FORMATIVE STRUCTURE OF SOME MONTENEGRIN PEJORATIVES

Summary

After a short review of pejoratives as stylistically expressive and lexical characteristic of Montenegrin dialects, the author discusses a group of pejoratives in -ov, -uša and -ulja. According to the part of speech that the stem belongs to and what the lexeme brings into the derivation, he classifies the above mentioned pejoratives into two semantic models: 1) formative model with verb in the stem and 2) formative model with noun in the stem. The author uses the analysis to penetrate the structural meaning of derivatives and to establish the semantic relation between the derivative and the word motivating it. The article deals with the reconstruction of their semantic structure as well as the dislocation of their meaning, that is metaphorical and methonymical dislocation as the most frequent formation device in the development of the word semantics.

